17.10.2023

LAUSUNTO EDUSKUNNAN VALTIOVARAINVALIOKUNNAN SIVISTYS- JA TIEDEJAOSTOLLE

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Lausunnon antajat: Suomi-Seura ry ja Suomi-koulujen tuki ry

Ulkosuomalaislasten ja -nuorten äidinkielen ja kulttuurin vahvistaminen on globaali sivistysteko

Suomi-koulujen toiminnan tukeminen ja kehittäminen

Suomi-Seura ry ja Suomi-koulujen tuki ry esittävät, että eduskunta myöntää Suomi-koulujen toiminnan tukemiseen ja kehittämiseen 300 000 euron lisämäärärahan vuodelle 2024. Ministeriön ehdottama määräraha ei ole riittävä varmistamaan maailmalla toimivien Suomi-koulujen toimintaedellytykset.

Suomalainen identiteetti on arjen voimavara maailmalla. Vallitsevassa monihäiriötilanteessa on tärkeää vahvistaa ulkokansalaistemme yhteyttä Suomeen. Tukemalla kielen ja kulttuurin ylläpitämistä myös ulkosuomalaisperheet yhdistetään vahvan ja välittävän ylirajaisen suomalaisen yhteiskunnan rakentamiseksi.

Suomi-kouluja on n. 120 ja kouluverkosto kattaa 30 maata. Suomi-kouluissa kasvaa noin 4 000 Suomen kielen ja kulttuurin, pohjoismaisen arvopohjan omaavaa ulkosuomalaislasta. Suomen kielen ja kulttuurin tukeminen maailmalla on linjassa Suomen ulkosuomalaisstrategian 2022 – 2026 ja pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman tavoitteiden kanssa.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta on vuoden 2022 mietinnössään (VaVM 37/2022 vp) kiinnittänyt huomiota Suomi-koulujen rahoitukseen. Mietinnössä todetaan seuraavaa:

> *Suomi-koulujen toiminta. Suomi-koulujen toiminnan tukemiseen on osoitettu viimeisten kymmenen vuoden aikana 579 000—729 000 euroa, johon sisältyy eduskunnan vuosittain tekemä 150 000—300 000 euron lisäys. Ensi vuodelle (2023) Suomi-koulujen toimintaan ehdotetaan 429 000 euroa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on arvioitu, että ehdotettu määräraha ei anna mahdollisuutta toiminnan kehittämiseen eikä riittävien kieli- ja kulttuuripalveluiden tarjoamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että rahoitustaso saatetaan pitkäjänteisesti sellaiselle tasolle, joka antaa mahdollisuudet toiminnan ylläpitämiseen ja sen kehittämiseen. Maailmanlaajuisessa Suomi-koulujen verkostossa on noin 120 koulua, jotka toimivat 30 maassa, ja oppilaita niissä on lähes 4 000.*

Myös opetus- ja kulttuuriministeriön kansliapäällikkö Anita Lehikoisen johdolla kokoontunut Ulkomaankoulujen asema ja tulevaisuus -työryhmä esittää muistiossaan (26.6.2019), että Suomi-koulujen saaman valtionavustuksen riittävä taso on varmistettava. Muistiossa esitetään useita kehittämisehdotuksia, jotka toteutuessaan varmistaisivat ulkomailla olevien suomalaislapsien kielellisen kehityksen, oppisisältöjä kehittämisen vaativammiksi, suomen kielen ja kulttuurin opiskelun myös verkossa lähiopetuksesta tinkimättä ja mahdollisuuden

ottaa myös alle 3-vuotiaat lapset valtionavustuksen piiriin. Ilman lisäresursseja kehittämisehdotuksia on mahdotonta toteuttaa.

Alla olevassa taulukossa on esitetty Suomi-koulujen toimintaan myönnettyjen määrärahojen kehitys vuodesta 2009:

Vuosi	OKM	Eduskunta	Yhteensä
2009	**450 000 €**	**-**	450 000 €
2010	**450 000 €**	**-**	450 000 €
2011	**450 000 €**	**200 000 €**	650 000 €
2012	**450 000 €**	**150 000 €**	600 000 €
2013	**450 000 €**	**150 000 €**	600 000 €
2014	**450 000 €**	**150 000 €**	600 000 €
2015	**450 000 €**	**150 000 €**	600 000 €
2016	**390 000 € (lasku 13,4 %)**	**200 000 €**	590 000 €
2017	**424 000 €**	**230 000 €**	654 000 €
2018	**429 000 €**	**150 000 €**	579 000 €
2019	**429 000 €**	**250 000 €**	679 000 €
2020	**429 000 €**	**300 000 €**	729 000 €
2021	**429 000 €**	**300 000 €**	729 000 €
2022	**429 000 €**	**300 000 €**	729 000 €
2023	**429 000 €**	**300 000 €**	729 000 €

On maailmanlaajuinen sivistysteko tarjota maailmalla oleville suomalaisille lapsille turvallinen ympäristö, jossa voi oppia suomen kieltä ja kulttuuria, vahvistaa suomalaista identiteettiä sekä yhteyttä ja osallisuutta Suomeen.

1 Suomi-koulut: suomen kielen, kulttuurin ja suomalaisen identiteetin vaalijat maailmalla

Muuttoliikkeen seurauksena maailmalla asuu lähes kaksi miljoonaa suomalaistaustaista henkilöä, joista noin 300 000 on Suomen kansalaisia. Äänioikeutettuja ulkosuomalaisia on runsaat 250 000. Suomen ulkosuomalaisstrategiassa vuosille 2022 – 2026 on asetettu tavoitteeksi, että valtionhallinto tukee aktiivisesti ulkosuomalaisten suomalaisen identiteetin, kielen, kulttuurin ja kansalaisuuden säilyttämistä ja vahvistamista. Tavoitteen toteuttamisessa Suomi-kouluilla on keskeinen rooli.

Tuoreet ulkosuomalaistutkimukset (Hovi & al. 2021, Taloustutkimus 2022) ja ulkosuomalaisparlamentin päätöslauselmat (2021) osoittavat, että ulkosuomalaislapset tarvitsevat enemmän tukea kielitaidon ylläpitämisessä. Kieli on keskeinen osa etnistä ja kulttuurista identiteettiä ja se on ulkosuomalaisille merkittävin keino välittää yhteenkuuluvuuden tunnetta Suomeen. Kotimaa on läsnä ulkosuomalaisten arjessa äidinkielen, joko suomen tai ruotsin, muodossa.

Suomi-kouluja on kaikissa maanosissa yhteensä noin 120 ja ne toimivat 30 maassa. Opettajia on yli 400 ja he toimivat vapaaehtoisuuteen perustuen. Suomi-kouluissa opetetaan suomen kieltä ja kulttuuria ulkosuomalaislapsille ja -nuorille. Koulut tukevat ulkosuomalaislasten suomen kielen oppimista ja ylläpitämistä ja toimivat alueellaan myös suomalaisen kulttuurin vaalijoina. Suomi-koulut muodostavat ainutlaatuisen verkoston, joka toimii kaikilla mantereilla tuhansien ulkosuomalaislasten ja -nuorten suomen kielen taidon edistämiseksi ja

säilyttämiseksi. Ruotsinkieliset ulkosuomalaislapset ja -nuoret voivat vastaavasti opiskella ruotsia Ruotsi-kouluissa. Suomalaiset, suomalaisyritykset ja jopa valtion virastot kansainvälistyvät ja etätyö luo uusia mahdollisuuksia oleskella ulkomailla. Vuosina 2020 - 2021 tapahtui selkeä muutos suomalaisten muuttoliikkeessä. Paluumuutto Suomeen vilkastui ja suomalaisten nettomaahanmuutto oli pitkästä aikaa positiivinen. Suomeen paluu, suomalaiseen kouluun ja ympäristöön sopeutuminen on helpompaa, kun suomen tai ruotsin kielen taitoa on aktiivisesti ylläpidetty Suomi-koulussa ulkomailla vietettyjen vuosien aikana.

Myös Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa todetaan, että vahva ja välittävä Suomi on avoin ja kansainvälinen maa. Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla edellytykset rakentaa hyvää elämää ja tavoitella unelmiaan. Hallituksen ohjelman mukaisesti ulkomailla asuvien suomalaisten paluumuuttamista takaisin helpotetaan. Vahva kotimaisten kielten taito mahdollistaa sujuvan paluun.

Kielellinen ja kulttuurinen identiteetti on myös entistä tärkeämpi selviytymisen ja hyvinvoinnin edistäjä. Suomi-koulut ovat ulkosuomalaisten kohtaamispaikka, jossa lasten kielen opetuksen rinnalla vanhemmilla on mahdollisuus tavata toisia suomalaisia, keskustella suomeksi, lainata koulun kirjastosta suomenkielisiä kirjoja ja juhlia yhdessä lasten kanssa perinteisiä suomalaisia juhlia. Suomi-koulut rohkaisevat ja motivoivat vanhempia suomen kielen käyttöön ja arvostamiseen ulkomailla ja ovat siten merkittävä tuki ulkosuomalaislasten kielellisessä kehityksessä, monikielisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatuksessa.

2 Momentti 51. Valtionavustus järjestöille (kiinteä määräraha): Suomi-koulujen toiminnan tukeminen ja kehittäminen tarvitsee lisäresursseja

Ulkosuomalaisten asiantuntija- ja palvelujärjestö Suomi-Seura ry on vuodesta 2009 jakanut valtionavustuksella rahoitettavia toiminta-avustuksia Suomi-kouluille. Vuonna 2023 avustuksen kriteereitä päivitettiin niin, että myös alle 3-vuotiaat lapset saatettiin avustuksen piiriin. Toiminta-avustuksilla mahdollistetaan maailmanlaajuisesti Suomi-koulujen toiminta, tuetaan Ruotsi-kouluissa ruotsia opiskelevia suomalaisoppilaita, järjestetään Suomi-koulujen opettajille ja toimihenkilöille koulutusta Suomessa, maailmalla ja verkossa sekä aktiivisesti ja systemaattisesti kehitetään Suomi-kouluja pedagogisesta ja hallinnollisesta näkökulmasta.

Vuonna 2023 Suomi-Seura ry toteutti kyselyn Suomi-koulujen opettajille ja muille toimijoille sekä oppilaiden vanhemmille, josta kävi ilmi, että Suomi-kouluilla on olennaisen tärkeä rooli suomen kielen ja suomalaisen identiteetin ylläpitämisessä ulkosuomalaisten keskuudessa. Suomi-koulut tarjoavat korvaamattoman tärkeää tukea ulkosuomalaisvanhemmille lasten kielitaidon sekä monikulttuurisen identiteetin tukemiseen ja näin ollen vahvistavat lasten sidettä Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin. Lasten vanhemmat kokivat, että kielen opetuksen ja suomalaisen identiteetin vahvistamisen lisäksi Suomi-koulut ehkäisevät ulkosuomalaislasten ulkopuolisuuden tunnetta ulkomailla ja ylläpitävät heidän mahdollisuuksiaan palata Suomeen myöhemmässä elämänvaiheessa. Kyselyssä keskeiseen osaan nousi myös Suomi-koulujen ympärille rakentuva ulkosuomalaisten yhteisö, joka tarjoaa niin lapsille kuin aikuisillekin arvokasta vertaistukea ja edistää suomalaisuuden sekä suomen kielen elinvoimaa ulkomailla.

Suomen ulkosuomalaisstrategiaan 2022 – 2026 sisältyy Suomi-kouluja koskevia tavoitteita ja niihin liittyviä toimia. Vuonna 2023 Suomi-kouluille laadittiin yhteinen strategia toiminnan kehittämiseen. Lisäksi tavoitteena on kartoittaa tieto- ja viestintäteknologian laajempaa hyödyntämistä Suomi-koulujen toiminnassa perinteisen opetuksen lisänä sekä tukea Suomi-koulujen henkilöstön pedagogisen osaamisen kehittämistä.

Suomi-koulujen tuki ry vastaa Suomi-koulujen pedagogisesta tukemisesta ja kehittämisestä. Pandemia-aika, joka edelleen on osissa maailmaa vahvasti läsnä, osoitti kuinka opettajat ovat joutuneet toimimaan uusissa opetusympäristöissä. Pandemia-aika on tuonut haasteita koulujen kokoontumiseen. Kaikilla kouluilla ole ollut taloudellisesti mahdollista vuokrata tiloja tai hankkia tietotekniikkaa opettajien tarpeisiin. Muutamia vuosia sitten valmistuneen opetussuunnitelmasuosituksen tultua tutuksi monet koulut ovat ryhtyneet laatimaan omia, laajempia ja periaatteita tarkemmin tarkastelevia opetussuunnitelmia. Tämä prosessi on käynnissä, ja esimerkiksi maa- tai aluekohtaisissa koulutustilaisuuksissa käsitellään ja suunnitellaan opetussuunnitelman laatimista ja käyttöä koulun työssä. Opetuksen lähtökohtia ovat lasten positiivinen minäkuva ja myönteinen suhtautuminen Suomeen, sen kieleen ja kulttuuriin. Painopisteitä ovat kielen ymmärtäminen ja käyttäminen, arkikielen oppiminen toiminnallisella tavalla. Perustaviksi arvoiksi mainitaan esimerkiksi luottamus, kunnioitus, suvaitsevaisuus ja turvallisuus. Ilmapiiri pyritään saamaan kannustavaksi ja aikaansa seuraavaksi. Oppilaiden ikä ja kielitaito ovat luonnollisesti keskeisiä mietittäessä tavoitteita ja painopisteitä. Tavoitteena on opettaa oppilaat puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan suomea. Suomi-koulussa opiskellaan kieltä tavoitteellisesti.

Suomi-koulujen pitkäjänteinen toiminta ja laadukkaan opetuksen turvaaminen vaatii määrärahoja. Vuonna 2023 haasteet ovat täysin erilaiset kuin vielä muutamia vuosia sitten. Korona-ajan etäjaksojen aiheuttamia taukoja kurotaan umpeen ja lasten- ja nuorten mielenterveystaitoja tukemiseen tarvitaan lisää resursseja. Pandemia-aikana jopa 77 % Suomi-kouluista tarjosi opetusta etänä. Oppilaita on voitu ottaa etäopetukseen myös sellaisilta alueilta, joissa ei omaa Suomi-koulua ole lähistöllä. Toisaalta osalla opettajia tai oppilaita ei ole ollut mahdollisuutta osallistua Suomi-koulujen etäopetukseen tieto- ja viestintätekniikan (yhteyksien tai laitteiden) puuttumisen takia. Tieto- ja viestintätekniikan tarkempi ja suunnitellumpi hyödyntäminen on edelleen yksi Suomi-koulun kehityspisteistä tulevaisuudessa, joskaan etäopetus ei pysty korvaamaan lähiopetuksen tarjoamia mahdollisuuksia harjoitella laaja-alaisen oppimisen sisältöjä:

- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen

Laaja-alaiset osaamisen taidot (tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuus) ovat ulkosuomalaiselle lapselle monipuolinen ja monitahoinen pääoma. Siihen, miten oppilaat käyttävät tietojaan ja taitojaan, vaikuttavat oppilaiden omaksumat arvot, asenteet sekä tahto toimia.

Laaja-alaisten taitojen tarve on alati läsnä alati muuttuvassa maailmassa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät maiden rajojen sekä tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Suomi-koulujen työssä kulminoituu suomalaisenkin perusopetussuunnitelman tavoitteet laaja-alaisista taidoista. Suomi-kouluissa kasvaa Suomen kielen ja kulttuurin, pohjoismaisen arvopohjan lähettiläitä, joiden osallisuus ja osaaminen tulevat täysin esiin vasta myöhemmin opiskelu- ja työelämässä – Suomen eduksi. Näihin mainittuihin taitoihin tarvitsemme hakemamme lisärahoituksen, jotta voimme kehittää Suomi-koulujen toimintoja monipuolisemmiksi ja tarjota pitkäjänteisesti kieli- ja kulttuuripalveluita maailmalla asuville ulkosuomalaisille perheille.

Ulkosuomalaiselle lapselle oma (suomen kielen) viiteryhmä on vielä korostetummin tärkeässä asemassa kuin yhden kulttuurin lapsille ja nuorille. Suomi-koulujen tuki ry ja Suomi-Seura ry järjestävät yhteistyössä Opetushallituksen kanssa vuosittain Suomi-koulujen opettajien koulutuspäivät. Suomi-koulujen tuki ry osallistuu alueellisiin koulutuspäiviin kouluttamalla opettajia tai järjestämällä muuta ohjelmaa mm. didaktisten ratkaisujen sekä pedagogisen osaamisen päivittämiseksi. Suomi-Seura ry kehittää ja vahvistaa Suomi-koulujen hallinnollista osaamista sekä jäntevöittää koulujen tiedotusta. Suomi-koulujen tuki ry tarjoaa monipuolista ja aikaansa seuraavaa koulutusta, materiaaleja sekä tukipalveluita koulujen opetukseen, opettajien osaamiseen, opetussuunnitelman ajantasaiseen toteutukseen sekä lasten- ja nuorten oppimisen sekä tunnetaitojen vahvistamiseksi.

Suomi-Seura ry ja Suomi-koulujen tuki ry esittävät, että eduskunta myöntää Suomi-kouluille 300 000 euron lisämäärärahan vuodelle 2024.

Suomi-Seura ry:n ja Suomi-koulujen tuki ry:n puolesta,

Tina Strandberg
toiminnanjohtaja
Suomi-Seura ry

Veera Toivonen
puheenjohtaja
Suomi-koulujen Tuki ry